

***Qahramonova Yulduz
Xujamurodova Shaxina
Xatamaliyev Doston
Iqtisodiyot fakulteti talabalari
Qarshi davlat texnika universiteti
O'zbekiston***

YASHIL IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANTIRISH

***Annotatsiya.** Hozirgi globallashuv jarayonida rivojlangan mamlakatlarning texnologik bazasini sifat jihatdan yangilanishi, ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlik darajasini oshirish bolan birga hayot sifatini va yashash muhitini yaxshilovchi yangi texnologik tuzilmaga modernizatsiya qilingan iqtisodiyotga o'tishni talab qilmoqda. Xorijiy mamlakatlarda bunga o'tishni amalga oshiruvchi "Yashil o'sish" iqtisodiy siyosati Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD) tomonidan barcha va hakoza.*

***Kalit so'zlar.** Yashil iqtisodiyot, ekologik barqarorlik, iqtisodiyot, iqtisodiyotni o'sishi, taraqqiyot strategiyasi, Yangi O'zbekiston.*

***Kakhramonova Yulduz
Khujamurodova Shakhina
Khatamaliyev Doston
Students of the Faculty of Economics
Karshi State Technical University
Uzbekistan***

GREEN ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

***Abstract.** In the current process of globalization, the qualitative renewal of the technological base of developed countries, increasing the level of production efficiency and competitiveness require a transition to a modernized economy with a new technological structure that improves the quality of life and the living environment of the child. The "Green Growth" economic policy, which implements the transition to this in foreign countries, is implemented by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), and so on.*

Keywords. *Green economy, environmental sustainability, economy, economic growth, development strategy, New Uzbekistan.*

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ

Кахрамонова Юлдуз

Хужамуродова Шахина

Хатамалиев Достон

Студенты экономического факультета

Каршинский государственный технический университет

Узбекистан

Аннотация. *В современном процессе глобализации качественное обновление технологической базы развитых стран, повышение эффективности производства и уровня конкурентоспособности требуют перехода к новой технологической структуре, модернизированной экономике, которая улучшает качество жизни и среду обитания. Экономическая политика "зеленого роста," осуществляющая переход к ней в зарубежных странах, проводится Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) и так далее.*

Ключевые слова. *Зеленая экономика, экологическая устойчивость, экономика, экономический рост, стратегия развития, Новый Узбекистан.*

Ma'lumki, "Yashil iqtisodiyot" iqtisodiy fan sifatida XX asr oxirlarida shakllangan bo'lib, iqtisodiyotning tabiiy muhitga bog'liqligi, uning tarkibiy qismi ekanligi va tabiiy muhit doirasida amal qilishini o'rganuvchi fan hisoblanadi. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi resurslarni tejashga yo'naltirilgan iqtisodiyot, ekologik iqtisodiyot, atrof-muhit iqtisodiyoti, yashil siyosat, xalqaro iqtisodiy munosabatlar nazariyasi, iqtisodiyotni modernizatsiyalash, innovatsion iqtisodiyot kabi iqtisodiy fanlardagi ilmiy g'oyalarni qamrab oladi.

Yashil iqtisodiyot – bu ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan birga iqtisodiy o'sishni qo'llab - quvvatlashga qaratilgan iqtisodiy model hisoblanadi.

Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va iqtisodiyotning rivojlanish darajasi ko'p jihatdan energiya resurslari zahiralariga bog'liq. Dunyoda aniqlangan tabiiy energiya manbalari zahirasi energiya iste'molining hozirgi darajasni saqlab qolsagina, keyingi 54 yil davomida energiyaga bo'lgan ehtiyojni qondirish imkonini beradi. Iqtisodiy rivojlanish esa energiyaga bo'lgan ehtiyojning ortishi va energiya tanqisligi muammosi xavfini yanada kuchaytiradi. AQSH Energiya department mutaxassislari hisob-kitoblariga ko'ra, dunyo energiya iste'moli 2012 yilda 13,8 mlrd. t.n.e. teng bo'lgan ushbu ko'rsatkich 2040 yilga qadar yiliga o'rtacha 1.4 % ga o'sib, 20,5 mlrd. t.n.e. ga tenglashadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining atrof muhit bo'yicha dasturi yashil iqtisodiyotni inson farovonligini yaxshilashi bilan birga ekologik xavfsizlikni va ekologik resuslarni tanqisligini sezilarli darajada kamaytiradigan mexanizmi ta'riflash mumkin. Yashil moliyani tuzishimizdan maqsad kuchli ifloslanishni oldini olish va korxonalar nafaqat ishlab chiqarish rivojlantirish usullarini ishlab chiqish va yangi talablarni qo'yish va sanoatda transformatsiya qilish modernizatsiyalashni rag'batlantirish balki yashil loyihalarni va yashil texnologiyalarni rivojlantirishni rag'batlantirish iqtisodiyotni va atrof- muhitni birgalikda yaxshilash imkonini berish ham mumkin. Global iqlim o'zgarishi o'rtacha harorat ko'rsatkichining g'ayritabiiy o'sishga olib kelishi.boshqa tomondan esa dunyo aholisining ko'payishi va shu bilan birga ehtiyojlarning ham ko'payishini ko'rishimiz mumkin va ehtiyojlarning xilma xilligi iste'mol jarayonini o'zgarishi va isrofgarchilikni ko'payishiga olib keladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 -2030 yillarda O'zbekiston Resoublikasining "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'ridagi"gi qarori qabul qilindi. Mazkur qarorga ko'ra iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish, iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va tabiiy resurslarini oqilona iste'mol qilish ustuvor yo'nalishlari etib belgilanadi. Ushbu beldilangan maqsadli indikatorlarga texnologiyalarni modernizatsiya qilish va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali erishiladi. Shuningdek, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish islohoti doirasida "yashil" va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash borasida amalga

oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida resurslarni tejashni yanada kengaytirish masalalari belgilab olingan.

Yashil moliyaning asosiy maqsadi moliyaviy siyosatni qo'llab-quvvatlagan holda iqtisodiy islohotlarni ekologik barqarorlik sari yo'naltirishdan iborat. Bu yondashuv moliyaviy resurslar atrof-muhitni yaxshilashga yordam beradigan faoliyatga yo'naltirishni, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishni, resurslarni tejash hamda ularning samaradorligini oshirishni o'z ichiga oladi. Yashil iqtisodiyot har qanday iqtisod nazariyasi sifatida aniq ta'riflanadi, unga ko'ra iqtisodiyot o'zi yashaydigan ekotizimning tarkibiy qismi hisoblanadi (Lin Margulisdan keyin). Mavzuga yaxlit yondashuv tipik bo'lib, iqtisodiy g'oyalar ma'lum bir nazariyotchiga qarab har qanday boshqa mavzular bilan aralashib ketadi. Femenizim, postmodernizim, atrof-muhit harakati, tinchlik harakati, Yashil siyosat, yashil anarxizm va globallashuvga qarshi harakat tarafdorlari bu atamani asosiy iqtisodiyotdan tashqarida bo'lgan juda boshqacha g'oyalarni tasvirlash uchun ishlatishgan.

“Yashil iqtisodiyot” fan sifatida o'z shakllanish tarixi va rivojlanish bosqichlariga ega. Tabiiy resurslarning cheklanganligi, takror ishlab chiqarmasligi bilan bog'liq muammolar insoniyatning barcha faoliyat yo'nalishlari, jumladan, iqtisodiy faoliyatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammoni ilmiy jihatdan o'rganish XX asrning 60-70-yillarida ammalasha boshladi. Bu davra iqtisodiy adabiyotda an'anviy iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan “atrof-muhit iqtisodiyoti”, deb nomlangan yangi yo'nalish paydo bo'ldi. Ushbu yo'nalish doirasida iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga ta'siri natijasida yuzaga kelayotgan ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarni eksternali, ya'ni tashqi samaralari sifatida talqin etib boshlanadi.

Parij bitimining ratifikatsiya qilinishi mamlakatning issiqxona gazlari chiqindalarni kamaytirish bo'yicha majburiyatlaridagi muhim qadamdir. Kam uglerodli rivojlanish, samarali texnologiyalar, barqaror iste'mol va ishlab chiqarish tamoyillarini joriy etish orqali O'zbekiston ekologik toza iqtisodiy rivojlanish bo'yicha yetakchiga aylanish yo'lidan bormoqda. Milliy maqsadlar va

innovatsiyalarni doimiy ravishda qo'llab-quvvatlash mamlakatning ekologik barqarorligini ta'minlashning yakuniy maqsadiga erishishda yanada muhim yutuqlarni ta'minlaydi. yotni rivojlantirish sohasi bo'yicha amalga oshirilgan ishlar I. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish sohasida 2022-yil davomida amalga oshirilgan ishlar. 1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekbrdagi "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-436-son Qarori qabul qilindi. Qaror bilan quyidagi strategik hujjatlar va tizimlar tasdiqlandi: - strategik maqsadlarga erishishga mo'ljallangan 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" o'sishni ta'minlash Dasturi; - sanoat tarmoqlarida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va energiya tejamkorligini ta'minlash bo'yicha Konsepsiya; - 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" o'sishni ta'minlash bo'yicha Harakatlar rejas; - ishlab chiqarilgan mahsulotning energiya sig'imi ko'rsatkichini 2026-yilga kelib 2022-yilga nisbatan 20 foizga kamaytirishga qaratilgan 2022–2026-yillarda iqtisodiyot tarmoqlarida yoqilg'i-energetika resurslarini tejashning Maqsadli parametrlari; - O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish choralari muvofiqlashtirish bo'yicha Idoralararo kengash tarkibi yangilandi; - "Yashil" iqtisodiyotga o'tish va «yashil» o'sish bo'yicha Donorlarning muvofiqlashtirish guruhi tasdiqlandi. - Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligida qo'shimcha 4 ta shtat birligidan iborat Donorlarning muvofiqlashtirish guruhi faoliyatini tashkil qiluvchi, "Yashil" iqtisodiyot Strategiyasi, Dasturi va Harakatlar rejasida belgilangan vazifalarni amalga oshirishda uni Idoralararo kengash bilan o'zaro muvofiqlashtirishga ko'maklash ishchi organi vazifasini bajaruvchi loyiha ofisi Texnik kotibiyati tashkil etildi. 2. Fransiya taraqqiyot agentligi (AFD) bilan hamkorlikda "Yashil" iqtisodiyot bo'yicha davlat siyosati sohasida qarz dasturi amalga oshirildi. Mazkur dastur doirasida AFD tomonidan O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga ko'maklashish ko'zda tutilgan bo'lib, 2022-yil davomida AFD budjet ko'magi mablag'lari hisobidan O'zbekiston Respublikasi budjetiga 150,0 mln yevro miqdorida kredit mablag'lari o'tkazildi.

Mazkur loyiha doirasida qazilma yoqilg'ilari subsidiyalarini xatlovdan o'tkazish va qisqartirish, iqtisodiyotni dekarbonizatsiyalash bo'yicha uzoq muddatli strategiyani ishlab chiqish, milliy miqyosda issiqxona gazlari tashlanmalarining monitoringi, hisoboti va tekshiruvi (MRV) tizimi joriy etish, "yashil" budjetlashtirish va soliq. Ba'zi iqtisodchilar yashil iqtisodiyotni ko'proq tashkil etilgan maktablarning filiali yoki kichik sohasi sifatida ko'rishadi. Masalan, an'anaviy er tabiiy kapitalga umumlashtirilgan va mehnat va jismoniy kapital bilan ba'zi umumiy xususiyatlarga ega bo'lgan klassik iqtisod sifatida qaraladi (chunki daryolar kabi tabiiy kapital aktivlari to'g'ridan-to'g'ri inson tomonidan yaratilgan aktivlar o'rnini bosadi). Yoki u marksistik iqtisod sifatida qaraladi, tabiat Lumpenproletariatning bir shakli, insoniyat iqtisodiyotiga ortiqcha qiymat beradigan noinsoniy ishchilarning ekspluatatsiya qilinadigan bazasi yoki neoklassik iqtisodning bir tarmog'i bo'lib, unda rivojlanish uchun hayot narxi va boshqalar. Rivojlangan davlatlar kuchlar muvozanatini aks ettiruvchi nisbatda barqaror saqlanadi va insoniy bo'lmagan hayot juda past.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston so'nggi yillarda yashil iqtisodiyot va ekologiya sohasida ajoyib yutuqlarni ko'rsatdi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida mamlakatimizda barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish, atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan tashabbuslar, strategiyalar, siyosatlar qabul qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Kahn, M. E., Mohaddes, K., Ng, R. N. C., Pesaran, M. H., Raissi, M., & Yang, J.-C. (2021). Long-term macroeconomic effects of climate change: A cross-country analysis. *Energy Economics*, 104, article 105624.
2. Wei Hua, Yine Li, Research on the Relationship between Economic Growth and Environmental Quality from the Oerspective of Green Finance (In Chinese) [J], *Shandong Social Sciences*, 2023, pp. 131-140, 3.
3. Порфирьев Б.П. Зеленая экономики: реалии перспективы и переделы роста. -М.; Карнеги, 2013
4. Yuldosheva S. UY-JOY KOMMUNAL XO 'JALIKLARIDA SERVIS XIZMATLARINING O 'RNI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH

IMKONIYATLARI //THE INNOVATION ECONOMY. – 2023. – Т. 1. – №. 02. – С. 108-118.

5. Qizi Y. S. A. The role of services in housing and utilities and their opportunities to increase efficiency //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 2. – С. 1313-1319.

6. Гофуров У. А., Юлдашева Ш. А. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ КОНКУРЕНТНЫХ СТРАТЕГИЙ БИЗНЕСА. – 2016.

7. Anvarqizi Y. S. The Importance of Housing Policy in Uzbekistan in Connection with Innovative Economy //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – Т. 4. – №. 3. – С. 127-132.

8. Эргашев Р. Х., Курбонов А. Б., Файзиева Ш. Ш. Совершенствование государственной поддержки малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане //Феномен рыночного хозяйства: от истоков до наших дней. Бизнес, инновации, информационные технологии, моделирование. – 2019. – С. 544-554.

9. Fayziyeva S., Samiyiva G., Yuldosheve S. Ensuring food safety in Uzbekistan and its forecasting //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 71. – С. 01072.

10. Fayziyeva S. S., Yakhshiyeva N. A. Q. THE ROLE OF INNOVATION IN GLOBALIZATION AND THE DIGITAL ECONOMY //Central Asian Academic Journal of Scientific Research. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 51-55.

11. Fayziyeva S. Tadbirkorlikni rag ‘batlantirishning mintaqaviy xususiyatlari //THE INNOVATION ECONOMY. – 2024. – Т. 2. – №. 02.

12. Shodmonovna S. F., Khaitovna M. S. Milliy “yashil iqtisodiyot” taksonomiyasi //THE INNOVATION ECONOMY. – 2024. – Т. 2. – №. 1.